

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Expositiones super orationem dominicam

Heinrich <von Langenstein>

[Basel], nicht nach 1474

Expositio venerabilis magistri heinrici de hassia super dominicam
orationem

[urn:nbn:de:bsz:31-315756](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-315756)

Expositio venerabilis magistri Henrici de
hassia / sup domnicam orationem.

Reverendo in xpo patri ac domino domino Sebado Episcopo
wormaciensi. Henricus de Hassia suum ut sequitur
dicens / pater noster. Divina sapientia rebus omnibus
decore ordinis congruenter distribuens / inter ce-
teros universum ornantes / ordinum nostrorum / iuxta numerorum
habitudines / quod daturum maxime et cubitoz. ut tradiderunt
philosophi / et extrema in eivallis duxit proportionabilibus / et yma-
ginalibus / medijs statuit copulanda decetibus. ut claret mul-
tiformis et in corporalibus et spiritualibus. In spiritualibus quidem /
quoniam deus per christum medium / generum humanum reduci disposuit ad de-
um summum. et hoc per mediatores / angelos / prophetas / et apo-
stolos ad cognoscendum christum. Per medios sacerdotes et e-
piscopos / ad obediendum sibi per ipsum. et generaliter clericos in-
ter deum et laycos mediatores. Justos inter eum / et ministros. p-
fectos inter deum / et imperfectos. Comprehensores inter eum / et in-
itatores. Ex inde perfecto est illud soli christiane religioni spe-
ciale seu proprium. ut ipsi professores homines sanctos quasi dei
ficerent. et festiue volent atque ad eos votis et orationibus / iugiter
recurrant mediatores. quos viventes in carne / constat specia-
liter placere et placuisse deo. in hoc tremenda divine maie-
statis altitudinem officiantes. et suam infirmitatem indignita-
temque recognoscetes. ne forte indignus homo / pulvis et cinis
domini maiestatem / per se alloquens de presumptione / arguitur in-
gratior abcedat. ut pauide humilitatis merito citius homo
quod petit obtineat. et dum servos dei honoribus dignifi-
cat. ipse deo servire regnare intelligat. Quanta igitur spe
salutis animi exultat peccatoris / cuius vita per adipiscendum

nō sufficit regno celoz. / dū h̄ diuine dispētatōis ordie
intellectus / cognoscit se illud p̄ alios apud deū obtinē
posse qđ suis viribz et meritis attingere nō p̄sumit. / dū
qz iustoz oēnes p̄ peccatoribz beatoz / p̄ uiatoribus
iuuoz / p̄ mortuis audit ineffabilis diuine dignatōis
decreto / exaudiēdas. / atqz d̄fidit. / saluatoris fretz te =
stimonio. meritis eozum et precibz / q̄s amicos de manu
mona facere potest / iniquitatis se ad eēna recipiēdū ta
bernaculo. / et legit i scripturis tāta di clemētiā morta
liū votis et pijs incliatam p̄cibz / iue p̄ tot tātisqz effecti
bus pijs ozois / vota etiā infidelū exaudire dignaret.
Unde orauit alexāder et mōtes. **Caspj** iudeos inclusit
otinuati sūt. **Theodosij** Impator orra **Eugenium** ro =
bustissimum tyrannum magis orādo quam feriedo pug
nauit. **Orauit** iohue et celum stetit. **Orauit** ezechias et
sol retrocessit. **Orauit** moyſes manibus in crucem ex =
tensis / et inimicos superauit. **Orauit** helias et tribus an
nis non pluit super terram. **Orauit** rursus et pluebat
Orauit petrus et symonem magum deiciebat. h̄is pla
reperies discurrēdo p̄ ceteros di seruos in magnis
a maioribus sepe exauditos miraculis. **Et** si regibus se
culi et virtuosis hoc moris est hominibus parum boni
verius di comparatōne nullius bonitatis. ut caros az
dorantes se pro miseris pie exaudiant. quid est quod
amicis et carissimis suis suppliciter pro reozum offēsis
orantibus summe bonus denegabit dominus omnipotēs
eū proprium est exaudire miseriam inopum et gemi
tum pauperum. quem indulgentem laudant liberati de
misericordia et potentia. quem petentibus magnalia do
nātem extollit liberalis magnificētia. **Multū** itaqz valz

deprecatō iusti iuatois . Et ut forte quibus dā placet
 ampli⁹ quam ophensois . quia hic est in statu meren-
 di . illi premiū recipiendi . **N**ic in uia se affligit ille i ter-
 mio quiescit . hic compatitur et lacrimis orat ille mil pa-
 titur sed gaudijs exultat . **V**erūtāmē nemo ex hīs er-
 ret nemo fallat sibi spem fructus alieni temeritate va-
 na pollicetur non decipiat peccatorū quisq̄ . aliorū me-
 ritis ⁊ p̄ciis sic frivole confidēs ut peccare n̄ desistat .
 aut habenas ad peccādū laxet ⁊ t̄p̄e ad deū oꝛom̄bo ⁊
 p̄posse p̄his operib⁹ respirare nō studeat . quomā mīme
 p̄ eis efficac̄ est viuificādis aliorū deprecatō ⁊ dō placēs
 cōuersatō . quorū fides sine operib⁹ mortua est . sed pro
 eis quorū fides per dilectionē operat̄ aut p̄ cōpunctio-
 nem . pro remittēdis peccatis ⁊ pro sua salute indefesse
 colluctatur . **S**i sic Augustinus senscit aut quicūq̄ al-
 ter dixerit . qui lego de paulo quod dictū ē iustorū p̄-
 ces p̄ resuscitādū mortuis toties exauditas negare n̄
 p̄sumo . **Q**uādoq̄ etiā aliq̄s sue non comparātes saluti .
 p̄his iustorū instātijs de sompno peccati ad uitā gr̄e re-
 suscitatos aut resuscitādos . maxie de ill' qui impetu pas-
 sionū ⁊ tēptatōnū q̄nq̄ cadūt aut qui cōsciētia erronea
 statim in errorib⁹ ⁊ uitijs . q̄nq̄ imobilitati . nihilomī⁹
 credētes se obsequiū p̄stare dō . d' q̄bo erat fortasse sau-
 lus dū adhuc spirās mīaz ⁊ cedīs i discipulos domi b̄
 ati stephāni suffragātib⁹ p̄ciis fēs ē paul⁹ . **D**e hīs eti-
 am obstatis q̄ sciēt ⁊ studiose peccāt cōtēpnēs uiam sa-
 lutis . q̄ gaudēt cū malefecerit ⁊ exultat i reb⁹ pessimis
 q̄ diu cū mortalib⁹ uitā egerit . despandū nō est tāq̄ le-
 gi ordiate repugnet . deū p̄ talib⁹ a morte peccati resu-
 scitādis iustorū oꝛones exaudire . **S**z quicquid i hac

altricatione sentiat quicquid potius securi usque iuuēdū arbitror. ut inter eos quisque reperiri laborz qui p̄ alij intercessuri sūt liberādis. q̄ de eoz inueniat numero pigricatiū qui alioz se meritis cōfidūt p̄p̄is neglectis iustificandos ⁊ regnō celoz inserēdos. Qui ḡ alioz p̄iceps eē cupit meitorz ⁊ seruoꝝ dei spat saluari instātia p̄caminū. ⁊ ip̄e sic oret sicq; laborz. sic uiuat ut sui nō sit culpa si iustoz p̄ces p̄ ip̄o deo nō exaudiat. Idēo ut oī nōdo op̄laceāt eloq̄a oris ⁊ meditatio cordis nr̄i in aspectu dei sp̄ ei⁹ maxie op̄ e nob̄ oīonis q̄ crebri⁹ ad deū p̄rez clamam⁹. Oīonis q̄dē toci⁹ citatis dei ore salutis dictate. sensus sic adūtē atq; sic in oīē platōe ei⁹ misteria h̄ere. ut q̄tiēs os loq̄tur v̄b̄ i meditatioe cōdis inardescat ignis. Ignis q̄dē diuini amoris q̄ nos ad orādū urgēat. ⁊ ut impetrem⁹ q̄ petimus efficiat. Quare domice oīonis h̄ac q̄l̄eūq; p̄ excitāda deuotōnis flāmula expositōez legē nō sp̄nat v̄ra dignatō venerāda.

Capitulum secundum.

Qui filius ih̄s xp̄s ymago p̄ris hō fact⁹. ut pat̄nū in t̄ra beneplacitū faceret sic in celo. sciens in q̄b̄ hūani fragilitati necessarijs diuinū auxiliū sp̄ale a mōtalib; implorari oportebat. q̄ n̄ro apud p̄rez exaudibilior q̄h̄e⁹ ⁊ p̄ q̄b̄ eū rogari sibi acceptabilius ē atq; saluberrimū esse p̄uidēs. ut oīa q̄b̄ nr̄a indiget infimtas a dō nob̄ largiri p̄tēdo recognoscām⁹. oīois v̄bū abbreviatū misit sup̄ t̄rā. v̄bū uite grandū misterijs salutis hūane. v̄bū fecūdū oīm p̄tēdoꝝ cōtinens sumam anguitatis nesciū in breuitate p̄spicuum. p̄plexitate nō anxiū. verbū inq̄m oīonis q̄tidiane. oīonis ḡnal̄ nō solū xp̄ianis q̄nyimmo oibus vni⁹ dei p̄fessorib;

iudeis et pagans quem in monte discipulis
suis et turbis tradidit dicens math sexto. Orates noli
te multum loqui. Scit enim pater vester celestis quod opus sit
vobis antequam petatis eum. Sic ergo orabitis.

Capitulum tertium.

Pater noster. quia in exordio creature ex nihilo
ad ymaginem suam creauit nos. **P**ater noster. quia
patris uisceribus nobis peccatis passus in san-
guine filii sui regnauit nos. **P**ater noster. quia coheredes
filio suo in eternam hereditatem adoptauit nos. Qui es in
celis. inferioribus mouendo eos ad perfectum nostre mor-
talitatis. qui es in celis superioribus presentando beatorum ob-
tutibus facie tue claritatis. **Q**ui es in celis idest celestis
hominibus inhabitando eos per spiritum veritatis. **Q**ui es in celis
et in terris et in rebus omnibus per essentiam ratione immensitatis.
Et quidem si deus sic pater noster est neque in celis est. nos igitur
filius eius. hac consideratione accessi. ipsum ut patrem super
omnia honorare debemus. super omnia diligere habere ei in omnibus obedire. la-
borare eum spiritus et ubique filialiter timere. quod si fecerimus. cum
omnibus patris naturali impulsu diligat suam plebem. omnis opifex spe-
ciali affectu amet suum opus. nisi enim quod quod deus pater noster cele-
stis qui fecit nos et refecit nos in uisceribus nos dili-
get. eum pater noster exercebit circa nos. pascet nos sicut vo-
latilia celi. vestiet nos sicut agri lilia. uirga pietatis nos dis-
ciplinabit. peccantes doctrina salutis nos illuminabit ignoran-
tes. ergo nunc qui filii dei facti sumus. contumur in toto corde ad
creatore nostrum. et genua nostra que ad vanitatem iniquam ora-
tionis quandoque inclinamus ideo ad patrem nostrum celestem qui
nos creauit qui nobis spiraculum uite dedit. qui nos per sanguinem
filii sui redemit. referentem flectamus et in spiritu humilitatis et

aino dextro orates dicam? pmo. Sanctificet nomē tu-
um. sup oia venerabile ⁊ honorabile hēatur nom. q̄ xp̄s
filius tu? te mūdo nomiauit ⁊ p̄dicauit deū oīpotētem
creatorē celi ⁊ terre. Sanctificetur nomē tuū h̄ ē fir-
metur in cordibz nr̄is nomē q̄ tu diceris de? ingemit?
p̄r d̄substācialis ih̄u xp̄o. ⁊ missor eius d̄ substātie sp̄s
sancti. Sanctificet nomē tuū idest glorificet v̄bū tuū
in creatū i carnē e celis missū. ut manifestaret nomē tu-
um hoībz q̄s dedisti ei. nomē inq̄ q̄ nomiaris auctor oī-
um. ⁊ dom̄? vn̄iūsoꝝ p̄tector noster. Refugiū. libera-
tor ⁊ redēptor nr̄. p̄ ih̄m xp̄m in cui? noīe oportet nos
saluos fieri. ⁊ om̄e genua flecti celestiu t̄restriu ⁊ infer-
noꝝ. Sanctificet nomē tuū. h̄ est quicquid ē p̄fectō
nis. dignitatis excellētie ⁊ honoris. nomi tuo attribua-
tur ut nomieris in toto orbe de? altissim? . potētissim? .
iustissim? . sapiētissim? . ⁊ pat̄ miscicordissim? . Sancti-
ficetur nomē tuū. idest gr̄az actionibz sup inuēris be-
neficijs sanctū ⁊ laudabile. **D**rem? secūdo.

Adueiat regnū tuū. **I**st ut regnes i nob. nō caro. n̄
mūd? . nō demō. ita ut tuus iustis imperijs nō illoꝝ in-
quīs suggestiōibz paream? . **A**dueiat regnū tuū ut
delicet in orbe vn̄iūsu p̄ncipe hui? m̄di eiecto foras. et
te miserāte fiat ut tibi regi? seculoz ubi? obediatur. ⁊
cultu vere fidei a cūctis terrigenis acceptabilē tibi ser-
uiatur. **A**dueiat regnū tuū. h̄ est p̄cta gr̄atiā trāse-
undi taliter hui? uite cursū ut post mortē i celeste reg-
num rapiamur sursum. **D**epeemur t̄cio. **F**iat volūtas
tua sicut in celo ⁊ in t̄ra idest p̄sta ⁊ cōcede ut nos mor-
tales. p̄ modulo nr̄e d̄ditionis infirme ita tuā implea-
m? volūtātē in terris. qualiter a beatis implet̄ in celis

4

Fiat volūtas tua sicut i celo et i terra. h̄ est presta ut q̄s
admodū tue volūtatī i celo idest i ecclesia cristi que ce-
lum dicitur obtēpatur a cristianis. ita et extra eā a ter-
renis ad te dūtēdis iudeis et paganis eādē obediat. fiat
at volūtas tua sic i celo et i terra q̄si dicatur domie q̄a
tua volūtas sp̄s iusta. et tibi nō resistere potest nec di-
cere quisq̄. **C**ur facias sic dignū et iustissimū ē ut n̄ qd
nos volumus qd nos delectat sedz carnalē spiritū n̄m
fiat. h̄ qd tu ius i celo i terra et subz terram nob̄ pla-
ceat et nos delectet. fiat volūtas tua sic i celo et i ter-
ra. petira? ut sic sp̄s n̄r qui tanq̄ celū i microcosmo
supeminet. ita ut caro n̄ra spiritū d̄ficiat et tuo d̄fōmis
fiat b̄nplacito. **Q**uarto de p̄cātes dicam? **P**anē nostrū
q̄tidianū da nob̄ hodie. h̄ est tu i quē oculi oīm spe-
rāt ut des. esca illoz i tpe oportuno n̄re mortali iūte
varijs exteriorz indigētis subiecte cōcede ogruēter ne-
cessaria. **P**anē n̄m q̄tidianū da nobis hodie. iudicet
eū qui de celo descēdit qui sp̄m n̄m regetet et confortet
et celestiu saporē sibi p̄stet. h̄ p̄cis est eucaristia q̄tidie
vel sacramentalē. vel effectualē de mēsa diuina fidelibz
p̄cipiēda. **P**anē no. cor. da. no. h̄. idest q̄tidie p̄sta no-
bis aliq̄ cōsola. de sp̄ualē et refocillatōez et opunētionē
interiorē. coquēre panē exteriorz lacrimaz. et h̄ aut orōe
aut lectione aut auditōne vel d̄tēplatōe mirabiliū. tue
potētie. misericordie. et dignatōnis erga nos immēse.
q̄mā nō i solo pane viuit hō. h̄ de oī v̄bo qd p̄cedit de
ore dei. **Q**uinto supplicie ac h̄ūiliter p̄cem. **E**t dimie
te nob̄ de. no. idē peccata que nos efficiūt debitorēs p̄-
narū secūdū ordmē iusticie tue. i punitōne peccatoz
effulgentis. et decorē vniuersi restituentis. itaqz nullū

peccatū in vniuerso decet remanere impunitū. Et d. n. de. nostra. idest scdm augustinū peccata q̄tidiana q̄ ōro dōmica delet ideo debita n̄ra. que tā nobis adherēt. ut quātūlibet iuste in hui⁹ uite caligie iuuam⁹. nō desint nobis peccata. p̄ quib⁹ dimittēdis assidue orare indigeamus. Et dimitte nob debita n̄ra. hoc ē eēnas penas mortalib⁹ n̄ris peccatis quātū est de se debitas iurte passionis xp̄i in tēporales misericordiē omutatas h̄ aut. in purgatorio aliq̄n finēdas. Et. d. n. de. n̄ra. idest at tēto n̄re fragilitatis defectu. ignorātie nullo ⁊ tēpraz tōnū pullu importuno. q̄ scdm grad⁹ ordines. dignitates. ⁊ stat⁹ n̄ros facere debem⁹. ⁊ nō facim⁹ seu indigne agim⁹. ad culpā mortālē nob nō imputa. S; miseris miseris. pie ignosce. // Sicut ⁊ nos dimittim⁹ debitorib⁹ n̄ris. misericordiē ea i quib⁹ nob obligāt q̄tēs miserā paupertatem. ⁊ impotētiā eoz iuderim⁹. ⁊ eos nō hēre scierim⁹. unde omode nob qd̄ debent solue possent. aut saltē donec possūt pie expectamus. Sicut ⁊ nos dimittim⁹ debitorib⁹ n̄ris omēm iniuriā in nos cōmissibile. quātū ad culpā q̄tēs hūilē ⁊ dolentē recognouerint iuste nos offēdisse ⁊ remā cū oblatōne emēdatōnis corde ⁊ ore postulauerint. q̄liter si iustū ē et oī no rōne rsonū. ut oīs rational' catura ad offēdētēs si habeat. quō i eoz homis descēdere poterit error q̄ crederet deū ifinite bonū piū ⁊ misericordē. operi manuū suaz nō p̄dicto remā de ip̄s offēsa implorāti nō omnē culpā indulgere velle nec posse ordine dīne iusticie. hoc ut quidam mouebantur non permittentem. Nec moueat quēquā quedam esse peccata quo iudex pollicie punit morte. nulla obstāte comitētis ea punia ⁊ peccati displicētia

5
iudici exhibita quoniam qui iudex presidet humane pol-
licie non est sui in iudicando et peccata puniendo. sed le-
gis cui in hoc subicitur deus. autem iudex vniuersi. do-
minus ē nulli subiectus aut subicibilis. ex habundantia
benignissime libertatis sue iudicans et puniens ad eius
gloriam et vniuersi bonum et decorem. plus facit pecca-
tum quodcumque puniri voluntaria penitentia et humi-
li recognitione peccati cum displicentia contritionis. quā
merorem mortis eterne dampnationis. quia iusticia dei
magis elucescit in punitōne peccatoris hic et in purga-
torio. quam in inferno. et eius misericordia amplius o-
stenditur. quia dignatur peccatorē ut peniteat icitare
et penitentem recipere. Unde et est maius gaudium
angelis dei super vno peccatore penitentia agente. quā su-
per nonaginta. ix. iustis. penitentia non egentibus. Sicut
et nos dimittimus debitoribus nostris. Rigorem penarum
et cum respecta humilitate cognitionis. penarum et mag-
ne penitentiae et doloris. quo ex corde dolet contrito iniu-
riam intulisse commutamus penam perpetui carceris. in
penam temporalem leuē extra carcerē exoluēdam. Ita et
tu domine dimitte nobis in hīs modis culpas et miseri-
cordia fac nobiscū in penis. Si. et. n. d. de. nris quan-
doque ex habundantia pietatis opacientes miserie obstia-
tōnis et execrationis offendentiū et persequentiū nos in-
dulgemus. beati stephani orātis pro lapidantibus se. horta-
ti exemplo ymmo et cristi in cruce pendentis et dicentis.
Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt. ita et
tu pater celestis ex infinitate tue clementie nobis com-
patiens dimitte peccata in quibus vel ignorantia vel con-
suetudine excēcati stamus immobiliter. et excita nos

ne unquam obdormiamus in morte. **S**exto rogemus ad
patrem. **E**t ne nos inducas in temptationem id est ne des li
cenciam demonibus temptandi nos secundum libitum
nequicie eorum. vel si feceris da nobis virtutem triu
phandi in eos. ut dedisti seruo tuo sancto Job. **E**t ne
nos inducas in temptationem hoc est qui sine te nihil pos
sumus facere suppliciter precamur. ut cum temptatio im
portuna et grauis nos urget carnis mundi vel demonis
non labamur in peccatum te subtrahente iuuamen speci
ali. sine quo triumphare nequimus. **E**t ne nos inducas
in temptationem id est rogamus ne temptas nos proban
do nostram uirtutem prosperitate. tribulatione. pauperta
te. huiusmodi in quibus nos casuros preuides aut non
meliorandos. **S**eptimo deprecemur. **S**ed libera nos a ma
lo culpabilis delectationis in inuasionibus temptationum.
a malo mortalis sceleris quo relinquamur in manibus demoni
um. a malo temporalis inquietudinis et corporalis egri
tudinibus. a malo talis habitudinis qua priuemur sine be
atitudinis. **Q**uod autem in hac oratione christus instituit
pluraliter dicendum da nobis. dimitte nobis. ne nos. libe
ra nos a malo. denotat singularem caritatis nexum et fra
terne dilectionis affectum. qui iugiter debet esse uiuorum
inter se. et ipsorum ad gementes in purgatorio spiritus
mortuorum. **E**t quomodo semper orare debemus pro illis
simul et fratribus nostris christianis et pro nobis ipsis non sin
gulariter. ut ita ex magnitudine pietatis et latitudine ca
ritatis orantes citius exaudiri mereamur.
Et hoc de domice orationis expositione aliqui et seculi multi
plici septem petitionum eius breui et sumaria expositione.

Capitulum quartum.

6

Licitur p̄ illaz ampliori dēclaratōne ⁊ mox ali
q̄li iuxta illas rēphōsione cōsiderādū ē adhuc.
Et p̄mo que requirūt ut h̄ ōro digne et exau
dibiliter dicatur. ad qd̄ exigitur ex pte orātis. hūilitas
et deuotō in affectu cordis ⁊ gestū corpis. et q̄ nō sit
offensus ei a quo petitur. ut saltē sit in resipiscēdo a pec
catis ⁊ in conatu ut recōcilietur deo. ⁊ q̄ intētōni debi
ti finis qui es deī honoz ⁊ glā orādo imitat. Et medijs
et modis d̄bitis ad ea p̄sequēda que petit labor et ⁊
conetur. ⁊ q̄ tēpus loc⁹ ⁊ mod⁹ faciēdi petitū diuine
dispositōm cōmitatur ⁊ volūtati alioquī indiscrete pe
tit. Et p̄mo secūdo ⁊ quarto elice quid etiā ex pte eius
pro quo oratur exigitur et ex parte orōnis requiritur
ut distincte ⁊ decenē p̄feratur ut debite ⁊ tenacit̄ itelli
gatur. Ex parte v̄o rei petite exigitur ut sit talis q̄ ta
lit̄ disposito a dispositis deceat ⁊ cōueniat talē datorē
tali tempore ⁊ modo tribuere. Ex h̄is discurrendo p̄ sin
gulas orōnis domice petitōes et eaz sc̄lus p̄ expositos
liq̄de patere potest a quibz h̄ ōro indigne ⁊ infructuose
dicatur ⁊ a quibz exaudibilis ⁊ di gne vbi vereoz ī pri
mis nemo d̄r̄mis vobis c̄stias h̄ ad deū die noctuqz ela
mātibz. Ip̄e respōdeat. Si ḡ ut iugit̄ fatemī sū pater
vester celestis modis et causis quos scitis ubi ē honoz
filiorum ad tam piūm et gloriozum patrem ubi est
t̄mor ⁊ amor ⁊ obedientia filialis et ubi est illud quod
cuiuslibet gēntis paterna debeat voluntas ⁊ na
tura iubet ⁊ in irrationabilibus iudicet ut veri filij et
legales vniū patris tenacius se diligant. efficacius
se inuent ⁊ viscerosius sibi compaciantur diuīte sub
uenientē paup̄ri. Sano egrotanti sapienti ignorantī.

Potenti impotēti fortior debiliori diues inopi. Miles
cui. Cuius sacerdoti. Et putas q̄ digne et fructuose
dicat p̄mā domice orōnis petitiōne uidelicet. Sanctifi-
cetur nomē tuū qui nomē dei sui tacite blasphemāt et de-
ridēt. et assumūt nomē dei inuanū assidue. p̄ illud iurā-
do. deū testē falsitatis adhibēdo et detremēdo dō irreue-
renter et friuole garrulādo. et opprimēdo. eū esse q̄mō
nō est. et fecisse q̄lit nō fecit. nō posse que potest. posse
que nō potest. impossibilia et hīs filia. **N**ec digne hac
petitiōne orāt illi. q̄ ad auditū noīs tremēde maiestatis
dei nō tremūt. nec in vllū reuerētie nutū corde ac corpe
assurgūt. **E**t in q̄rū labijs iugit sonat nomē dei nō in sa-
lutaribz laudū p̄dicamētis sed in execrabilibz vulnerū
cristi iuramētis. **N**h̄ sūt qui clamāt ad deū ore. Sancti-
ficetur nomē tuū. et ipsi corde et opere paripēdūt et in-
dignificāt illud. **I**n horū numerū cōputādos arbitror
et illos xpianoz p̄sides vane glōsos. qui grām suam q̄
rūt magis q̄ dei. qui titulos magnificāt et nom̄ suū vbi
q̄ gloriose extolli affectāt et perpetuari peurāt. **S**olli-
ciores ut nomen eoz et generis sui glōsū et honorabile
habeat perpetue in gnationibz. q̄ q̄ ad dei glām nomen
xpi p̄dicetur et nōm̄etur. in salutem populis et gētibz
Atq̄ atroziores in eos qui honori eoz detrahūt q̄ aduer-
sū illos qui nomen dei nedum honorare negligūt s̄ blas-
phemāt et contēpnūt isti dicāt deo qui dvelint dicāt ope
Sanctificetur nomē tuū mēciūtur quia publice corde
et ore affirmat scificet nomē nr̄z. **S**z q̄d de hīs dicā q̄
rū p̄fessio et stat⁹ h̄ exigit. vt noīs dei sanctificatiō idest
laus et extollentia iugiter resonat in gutture eoz qui
taceo cātare nesciunt nec legere ā lecta intelligē nōt

7

sed hoc facere nolunt non frequentantes choros nisi hora recedente
pede parte sed foris aut locum ingluvie luxurie et exercende
isolerie huius non canunt precomia diuini nominis aut marie uirginis
sed promittunt nephanda ueneris. Non percipiunt cum dauid ci-
tharam laudis in domini domo. sed in inuicem citharam carnis in
domo diuini debachantes canticis bachii in coram. nusquam
sonantes tympanis christi in cymbalis iubilationis que sunt etiam
que hodie diuinas aures fatigant clamando domine domine. **A**dueniat
regnum tuum ex eo quod in presenti uita non primum querunt reg-
num dei et iusticiam eius sed regnum mundi et glam eius orna-
tum seculi et diuicias eius placitum carnis et delicias eius. **U**nde
satis dicunt domine non regnet in nobis caro. non demones. non
regnet peccatum in nostro mortali corpore. sed ipsi illorum imperijs
pius et desiderijs nunc resistere satagunt. **S**ed et ipsi aposto-
rum successores papa et episcopi quibus in apostolis deum in-
telligitur. **I**te in orbem uniuersum et predicant euangelium omni
creature quid merentur dum uoce orant. **A**dueniat
regnum tuum. **R**egnum scilicet fidei in omnem terram. fiat
unus pastor et unum ouile. regnet christus ubique. et ipsi
nec opere nec opere ad hoc cooperari uolunt. **R**ursum cum se-
dulo oramus fieri dei uoluntate sicut in celo et in terra qua-
drupliciter ut prepositum est. **R**espondet nobis deus. **E**cce
presto sum ut sic fiat. sed ubi est uos facere quod in uobis est. ut hi
preste facite quod dicitis et potestis. et ego prestabo omne quod
petitis. **A**udistis ab aristotile quomodo actus actiuo-
rum fieri disposuerim in paciente disposito. **A**udistis
ab augustino. **Q**ui creauit te sine te non iustificabit te
sine te. **E**t quod res sic a ministro quod eas preuie sit
os motus habere sine et uolo. **F**iat uoluntas tua
sicut in celo et in terra. qui non in cunctis que fiunt

laudat dei voluntate et gaudet ipsius beneplacito qui mur-
murat contra deum impatiens in successibus in prosperis de-
retes et elachibus fame pestilentibus et guerris. tanquam diuina
voluntas non rationabilissime omnia disponat et dispeset et
tot mala iustissime in mundo fieri non permitat. qui ex ma-
lis meliora elicere nouerit an putas et digne et fructu-
ose orat. **P**anem nostrum quotidianum da nobis hodie.
raptores et auari qui non expectant nec debite confidunt
ut deus det eis panem suum. sed panem quotidianum a deo alijs da-
tum inique rapiunt inuictes et rapinis furtis uisus et alijs
impie et fallaciter acq̄sitis que eorum non sunt nec a deo eis da-
ta sed a dyabolo iniqua operatione peccata. Nunquid et iterum in
uanum orat dicentes. **P**anem nostrum quotidianum da nobis hodie.
quibus iam per superhabundantiam temporalium tribuit deus ut panem
quotidianum eis inuitu dent suis pauperibus quibus non est
sed potius iniquis crudelibus extorsionibus et fallacijs circu-
uentombusque eos spoliant. quare et dicunt. **P**anem no-
strum quotidianum da nobis hodie. qui necessarijs uite suffi-
cienter et ultra quam digni sunt a deo preestitis non conten-
tantur. sed per voluptatibus luxurijs et in dampnis fasti-
bus explendis insatiabiliter sicut pecuniarum cumu-
lum infantum. **S**unt et alie diffidentie filij qui omnimoda et
indefectibili prudentia curam gerunt de crastino. quos
arguens dixit saluator. **N**e solliciti sitis anime vestre quod
manducetis aut corpori vestro quid iduamini respicite
volatilia celi quoniam non seruit neque metet et pro celestis pa-
scit illa. superflua ergo sollicitudinem de crastino et prudentiam
indiscretam cristus uolens uitari. in domino confidit iube-
nos et hic orare ad patrem. ut panem det nobis hodie.
Quia etiam propter deum omnis orates nulli indigne dicunt

Dimitte nob̄ debita n̄ra. S̄ q̄b̄ s̄ūt n̄onulli qui volunt
 delicias h̄uisse ōtra deū peccādo. ⁊ nullas tristitias seu
 molestias sentire idest sibi satisfaciēdo. s̄ vel indulgētia
 r̄i ōcessione vel papaliū l̄raz impētōe culpas dimit
 ti ⁊ penā cupiūt relaxari. ⁊ post mōtē subito de delictis
 mūdi ad gaudia celi euolare. Illi nolūt in se dei iustici
 am s̄e ⁊ ei⁹ misericordiā clarescē. volūt q̄si in cūctis o
 perib̄ dei misericordiā exerceri. sic ⁊ iusticia ei⁹ fiat ali
 quib̄ ⁊ alijs stulte petētib̄ suor̄ debitoꝝ remissionē ⁊
 regni celestis sine medijs oportunitis adeptōnē r̄ndet eri
 st⁹ q̄si matri filioꝝ zeleddi. **A**bite nescitis q̄d petatis.
 quia nō potestis bibere de calice passionis mee quicq̄m.
 quē ego p̄ vob̄ bibi totū. **S**iliter ⁊ sexta petitiōe orā
 tes nō exaudiūtur pusillanimes. qui ut nō tēpnentur
 petūt desider. qui coronari sine pugna cupiūt. **D**iffidē
 tes qui adiuuamē dei nō recurrēt. **N**ec septima peti
 tione ad deū clamātes libera nos a malo. exaudiūtur deli
 cati ⁊ molles q̄s comodosē uite suavis sic affectit. ut s̄b
 t̄āquillitate ⁊ pace t̄pali oīb̄ ammotis cladib̄ ⁊ p̄su
 ris. poti⁹ delictis cupiūt squalere. ⁊ in iua v̄utum pi
 gritari quā s̄b alēno p̄speritatis ⁊ aduersitatis t̄paliū
 cursu strenue ut cristianis p̄p̄riū est p̄ corona militari
 uirtutū. **T**aliū utiq̄ null⁹ digne h̄ac petitiōnē p̄fert.
 nec alia q̄dā petitiōe hui⁹ orōnis q̄s̄ fructuose orat.
 nisi ut debita intētiōe petierit ⁊ nihil omiserit de h̄is q̄
 debet et facere potest ut ea a deo fiant que fieri orando
 desiderat.

Capitulum quīntum.

Elicita igitur ex oratione
 dominica hac moꝝ correptione. **R**estat et elice re

aliqua ex eadem pro catholice veritatis. contra errores
defensione stabilitone ubi pmi to sex maxias idest reglas
oibz notas ex hitudie petētis ad petitiū. ⁊ ad eū a q̄ pe
titur ⁊ ecōūso. **Quar** p̄ma ē. **P**etētis indigētia q̄ iu
uare nō potest p̄pria insufficiētia orare ⁊ pellit corā supe
riore potētia **P**atet qz nō ē p̄p̄e qd̄ quis p̄ se sufficiēns
ad aliq̄uid p̄ illo acquirēdo imploraret aliū. **S**ecūda
p̄ q̄ quis orat ⁊ dēp̄catur aliū. illūc suis viribus neq̄
ut oportet adipisci. **T**ertia cui⁹ benignitas iubet vel i
sticiut indigētē a se necessaria petere. haut dubiū ⁊ ei⁹
fidelitas recte petētē decreuit exaudire. h̄ p̄batōne nō
indiget. **Q**uartā q̄ ostat rogāda vt bona ocedat et
mala auertat. ostat utrūqz facere ⁊ nō facere posse. h̄
p̄atet qz si inuitabili necessitate h̄ fateret nō rōnabili⁹
rogādū esset q̄ ignis ut calefaceret obusibili appōito
igit̄ ⁊c. **Q**uinta regula qui se peti ab alijs instituit
ut p̄ eū a malis liberetur ⁊ bonis docetur. eos curat et
speciali p̄uidētia gubernat. notū est. **S**exta Collatis
bonis p̄ quibz oratur oserēt. actiones reuerēde sūt ḡ
tiarū. **E**x qua maxia siue regula mediāte quarta petitiō
ne domice orōnis seq̄tur. qz p̄ bonoz collatiōne ⁊ maloz
rū remotōne q̄ sedm̄ ordīnē naturalis cursus nobis in
sunt aut adueniunt regratiandū est. sicut de sup̄na
naturalit̄ collatis. patet quia illa petitiōne petimus a deo
necessaria sustentationis vite corporalis. ut̄ cibum.
potum. vestitum. auram conuenientem et huiusmodi.
que naturalis cursus producit et omnibus adducit eti
am animalibus irrationabilibus. **I**gitur cum ex quat
ta et quinta regulis p̄missis constat deum non necessi
tate sed liberali et gratuita libertate. nature cursum

9
sic disposuisse et instituisse. et ad h' institutū cursū sup
orū et inferiorū p libitu sue volūtatis in meli? vel prius
nobis iuxta meita vl' dmeita variare et immutare posse
patet ex sexta regula ppositū. **Ex tētia etiā regula medi**
ante quinta petitiōne uidelicet dimitte nob debita nra.
sequi uidet q' aliqs etiā imortli culpa dmicā orōnē di
cēdo cū atteritiōne veniā dseqtur. vel i casu dsequi possit.
utpote si ex dshideratiōe utilitatis peccatorū et abiectōis
ppriē ratōne ipoz et ex dshideratiōne acbitatis penarū
timore dculus. et tristitia circūagitat? tandē suspirādo
recurrat ad deū. licet nō timore filiali motus. et dicat
corde hūili et animo attrito ne diu drito. **Pat' noster**
qui es in celis. Dimitte nobis debita nra. Iterū domi
ca orō dmiūt et a peccatoribz et iustis dicēda uidet in
st. tūa. qm i quinta petitiōne dicitur dimitte nob debi
ta nra idest peccata. qsi supponatur dicētē i peccatis eē
et ita ex sēda regula uidetur illatū correlariū verū.

Ex hīs igitur sex regul' aduētis pmissis dmicē
orōnis petitiōibz. mltiplex fatuitas repellitur erratiū
hereticorū et deliratiū phoz. vnde audis pelagi? dīne
gracie ingt? pnam. et secūdam regulā. et fideles ex cri
sti institutiōne orare ad patrē. da puenire ad regnū tu
um. psta fieri a nob volūtate tuā. dimitte nob peccata.

Et ne nos inducas intēptatōnem. Recte dshūditur et
ipius falsa et heretica assertō repellitur. q' mēcit? ē ho
minem ex ppiis liberi arbitrii iuribz. absqz aduitorio
dei speciali. et tēptatōibz quibuslibet resistere posse. et
pitēdo et dei volūtate faciēdo ex eis regnū celoꝝ pmeri.

Ex tētia reglā et petitiōe qnta et ei? expoitiōe r'fellit' erro
Caymitaz n' dēctū l'n spāciū i reillione peccoz. s' mēctiū

hōies sub statu huius uite irremissibilē peccare posse. q̄s
admodū āgeli fecerūt p̄ statu uite ip̄oz. **¶** Ex q̄rta ⁊ q̄n
ta regulis adiūctis domice ōm̄is petitiōibz error de-
struitur ātiquus. illoz qui mūdū inferiorē p̄tē dordia
tōnem nimia que ī ip̄o apparet. dā p̄uidētia gubnari ne-
gabāt dicētes. Circa cardies celi ambulat ⁊ n̄ra nō v̄si-
derat. **R**ursū ex eis dē regulis ⁊ petitiōibz elidit̄ error
phozū ⁊ q̄rūdam erratiū theologoz. ponētū oīa euem-
re de necessitate. ⁊ p̄ osequēs deū cursū om̄inē ⁊ natu-
ralē rerū variare ⁊ alterare p̄ libitū n̄ posse. nec aliter
facere cū homibz q̄ facit ⁊ ex osequētī mortales. ōm̄i-
bus ad deū frustra fatigari. et ex eis nec meli⁹ nec pe-
ius habere posse ⁊c. **H**ic oīm errozē p̄nitōssim⁹ h̄ sua
impietate opat⁹ ē q̄ q̄m̄is sapiētes hui⁹ mūdī p̄hi de-
um agnoscerēt. allerētēs ip̄m p̄mū oīm p̄ncipiū eē.
⁊ ab eo celū et totā naturā dependere. **T**amē ip̄m nō ut
deū glorificauerūt. nec gr̄as ei egerūt h̄ euauerūt ī co-
gitatōibz suis ⁊ stulti facti sūt. credētēs se esse sapien-
tes errozi hui⁹ ōsentiētēs. **N**os autē nō sic. **¶** q̄d pul-
set erroribz dem⁹ ex oībz gl̄am deo. confiteam̄ ei ōfessi-
ne laudis ratōne habitudinis paterne pietatis ad nos
dicēs. **P**ater noster. **R**egremur ei ⁊ magnificem⁹ no-
mē ei⁹ ratōe b̄nificij p̄mordialis creatōis. ⁊ misterij no-
stre mirabilis repatōnis iugit̄. **C**lamātes. **S**anctificet̄
tur nomē tuū. **E**t vbiq̄ laudis ⁊ honoris p̄comio extol-
lat⁹ ⁊ gl̄osū p̄dicetur. laudm⁹ ⁊ superaltem⁹ liberalissi-
mam dā bonitatem qua regnum glorie nobis disposuit
aduenturū. et se dare nobis ī illo ostēsurum. **E**xtolla-
mus indefectibilem dā iusticiam ⁊ marguibilem ei⁹ be-
neplacitum. clamātes. fiat volūtas tua sic ī celo ⁊ ī t̄ra

Glorificemus deū ratōne liberalissime p̄uidētie q̄ ⁊ t̄p̄a
 lia nobis habunde multiplicat. ⁊ sp̄ūalia nobis gratis
 ⁊ sp̄ōte donat. ꝛcedēdo utrūq; panē corp̄alē ⁊ sp̄ūalē.
Magnifice p̄dicem⁹ oipotētem misericordiā ei⁹ q̄ darz
 in remissionē peccatorū. q̄m sol⁹ de⁹ potest. Laudemus
 deū p̄sidētā oībo dominātē. cui parēt oīa i celo ⁊ in t̄ra.
 q̄ inimicis n̄ris fōtissimis ne nos tēptādo dāciāt. resistē
 potest ⁊ om̄e malū excludere et a malo om̄i nos p̄serua
 re. **E**x hīs ⁊ sup̄iorib; dictis claret hāc orōez ore cri
 sti formatā ⁊ institutā orōnē oīm sūmā fore. salutarib;
 petitiōib; p̄gnātissimā. **P**riua oīs orō ad deū esse de
 bet. aut petitoria. aut ludatoria. aut reḡiatoria. Is aut
 sil' talis ē ut lucide inueniet ⁊ q̄ sed; p̄posita diligēt
 eā studuerit adūtere. **R**ursū ordinē septē petitiōnū ei⁹
 notādo inueniet q̄ in oībo q̄ agim⁹. **P**rimū in intētōne
 n̄ra ⁊ sollicitudine esse dēt deū honor ⁊ glā ut verū fiat
Sanctificet nomen tuū. **S**ecūdu ut d̄sequimur celeste
 regnū. **T**ertiū ut d̄formemur diuine volūtati. **Q**uar
 tū ut sustētē corp̄aliē ⁊ sp̄ūaliē ad obediēdū validi⁹
 diuino beneplacito. **Q**uintū ut peccata inobediētie sine
 quib; n̄ra fragilitas diu esse nō potest. misericordiē pe
 nitētia media nob̄ remittāt. **S**extū ut iuste uiuamus
 ne rōne peccatoꝝ a deo relinq̄mur tēptatōib; demonū
Septimū ut om̄e malū q̄ incolēdo deū ⁊ p̄ficiēdo in vir
 tutib; ⁊ meritis impedim̄ subuēte ip̄o amoueamus.

ExPLICIT EXPOSITIO VENERABILIS MAGISTRI HEINRICI DE
 HALLIA. SUP ORATIONE DOMICAM.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and is significantly faded.

Explicita...
Faint text at the bottom of the page, possibly a signature or a specific heading.